

Т.В. СИДОРЕНКО,

старший викладач кафедри
документознавства та інформаційних
систем ВП «МФ КНУКіМ», магістр
книгознавства та видавничої діяльності,
здобувач КНУКіМ,
м. Миколаїв

**КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПУБЛІЧНИХ
БІБЛІОТЕК ПІВДНЯ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНИХ
ТРАНСФОРМАЦІЙ
кінця ХХ ст. – першого десятиліття ХХІ ст.**

Суттєвою особливістю бібліотеки є те, що для реалізації своєї соціокомунікаційної місії вона обирає найприйнятніші, оптимальніші й ефективніші види діяльності, які одночасно можуть виконувати роль комунікаційних каналів. Одним із таких каналів є масова робота — вид професійної бібліотечної діяльності, який нині переживає процес трансформації і виходить за межі усталених комунікаційних форм, що традиційно використовувалися бібліотекою для реалізації інформаційних та культурно-просвітницьких функцій [1, с.157].

Культурно-просвітницька діяльність (КПД) публічних бібліотек, найбільш доступних, орієнтованих на задоволення різноманітних верств населення, вирізняється своїми традиціями і новаціями, тенденціями поглибленого вивчення читача (користувача) і читання, орієнтацією на зміну соціального, політичного, економічного середовища, використанням форм і змісту заходів, що відповідають часу.

Бібліотека кінця ХХ — початку ХХІ ст. позбавлена ідеологічного впливу і функціонує в умовах нової соціально-культурної та соціально-комунікаційної реальності. В її діяльності знайшли відображення практично всі сторони життя суспільства: економіка, політика, наука, освіта, культура, мистецтво, духовність тощо. Відповідних змін зазнає й масова робота, зміст якої сьогодні полягає в забезпеченні фронтального (масового) та групового обслуговування користувачів бібліотеки і населення, спрямованого на задоволення, формування та розвиток їхніх культурно-інформаційних потреб [2, с 22].

Розвитку культури завжди надавалось велике значення. В умовах незалежності України, національного відродження українського народу, його інтересів і цінностей, культурі, безумовно, відведено особливе місце. Н. Г. Солонська, підкреслюючи актуальність дослідження КПД бібліотек та її залежність від типу і виду бібліотек відзначає, що «...сьогодні культурно-просвітницька діяльність у бібліотеках країни визначається тим, до якого типу бібліотек належить установа. Думається, аналіз цієї проблематики становить безперечний інтерес для сучасного бібліотекознавства, оскільки цей аналіз дав

би можливість ще раз підкреслити, що бібліотечна наука набуває дедалі більш міждисциплінарного характеру» [3].

Для вирішення своїх завдань публічні бібліотеки Півдня України на сучасному етапі використовують як особистісно-орієнтовані методи роботи, так і культурно-дозвіллеві, дбаючи про збереження своїх просвітницьких традицій. Культурно-просвітницька діяльність публічних бібліотек пройшла шлях від елементів первинного просвітництва до сучасної соціокультурної діяльності. Саме публічні бібліотеки найактивніше генерують інноваційні ідеї, намагаючись нестандартно, оригінально реалізувати свої проекти. КПД публічних бібліотек сучасності – це діяльність нового зразка, що передбачає пріоритет особистості людини (читача), її інтересів і потреб, виховання свободи, гармонійних стосунків, власної гідності тощо.

Серед факторів, які сприяли трансформації цього виду діяльності бібліотек в системі масових комунікацій бібліотекознавці виділяють наступні:

- нове сприйняття ролі та розуміння місії бібліотеки в суспільстві;
- глобалізація культурних, економічних і політичних процесів;
- трансформація системи ціннісних орієнтирів і потреб соціуму;
- можливість використання комп'ютерних технологій та новітніх засобів комунікації тощо [4, с. 13].

У дев'яностих роках ХХ ст. використовувались традиційні форми та методи, модернізувались методичні прийоми та шляхи їх вирішення, пов'язані із змінами суспільного життя. Масова робота стає більш пов'язана з широкими уявленнями про культурну діяльність бібліотек, застосуванням нових інформаційних технологій, формуванням творчих здібностей читачів, підтримкою національних, культурних традицій, забезпеченням духовних потреб населення. Масові форми роботи бібліотеки сприяють розвитку комунікативного середовища у бібліотеці, творчого та інтелектуального потенціалу людини. Серед них: діалогові, ігрові, рекламно-інформаційні форми, зокрема, інтерв'ю-бесіди, зустрічі за «круглим столом», прес-конференції, зустрічі-діалоги, вечори-портрети, бенефіси читачів, прем'єри книг та ін. Перевага у використанні масових форм надається презентаціям книг, віртуальним виставкам, клубам за інтересами, круглим столам, фестивалям книг, бібліотечним ярмаркам, літературним марафонам, літературним телемостам, а також нетрадиційним формам, серед яких «ніч в бібліотеці», ток-шоу, бібліо-сейшн, квести, флешмоб, лібмоб, флешбук та ін.[7]. Серед форм КПД публічних бібліотек Півдня України можна відзначити: конкурси, акції, проекти: «Візуальна популяризація читання користувачів сільської місцевості» – мета конкурсу – підвищення позитивного іміджу бібліотеки, залучення читачів, заохочення до читання, удосконалення методів реклами книги та читання, розкрити культурно-просвітницьку діяльність кожної окремої книгозбірні через рекламно-інформаційні заходи, привернути увагу місцевої громади до бібліотек, читання, книги (Херсонська ЦБС); Плакат-мотиватор читання серед публічних бібліотек «Читайте хороші книги, вони завжди збережуть наш розум!» - мета конкурсу – сприяння культурній соціалізації

місцевих громад через залучення їх до читання та бібліотеки засобами плакатного мистецтва, популяризація книги і читання [5]; дитячий літній конкурс коміксів за літературними творами «Читай! Малюй! Вигравай!», Конкурс буктрейлерів до 175-річчя з дня народження Марка Кропивницького (ЦБ ім. Кропивницького, м. Миколаїв) та ін. Серед проектів можна виділити наступні: «Щаслива родина – міцна країна» - проект бібліотеки – філії сімейного читання №1 Херсонської ЦБС. Метою проекту стало підвищення ролі бібліотеки, як центру організації сімейного читання; сприяння патріотичному вихованню дітей та молоді, знайомити всі групи користувачів з народними традиціями, святами, обрядами, побутом, фольклором, з кращими зразками української художньої літератури, пам'ятниками архітектури і мистецтва; формування особистості дитини через книгу та читання, відродження традицій сімейного читання (2015); «Коворкінговий простір у бібліотеці» – проект бібліотеки-філії №3 Херсонської ЦБС. Мета проекту – створення позитивного іміджу бібліотеки серед населення міста, реклама послуг та можливостей бібліотеки в умовах сьогодення, як результат: залучення нових користувачів та ствердження бібліотеки, як необхідного закладу в інфраструктурі міста (2015); «Книга + ТВ» та «Я – одесит» - проекти Одеської міської бібліотеки ім. І. Франко (2012-2015 рр.) [6]; творчий проект «Нобелівський поетичний цикл» (ЦБ ім. М. Кропивницького, м. Миколаїв, 2011 р.) та ін.

Традиційний бібліотечний клуб за інтересами сьогодні – один із диференційованих способів соціокультурної роботи з різними цільовими групами читачів, який набув популярності завдяки можливості його учасників скористатися активними формами спілкування: дискусіями, обговореннями, диспутами. Клубні об'єднання за інтересами вже давно стали звичною складовою бібліотечного середовища, важливим інструментом пропаганди книги, популяризації бібліотеки у суспільстві, поширення інформації. За видами та формами діяльності клубні угруповання поділяються на пізнавальні, перетворювальні, комунікаційні, ціннісно-орієнтаційні. Майже кожна публічна бібліотека Півдня України має читацькі об'єднання та клуби за інтересами. Інформацію про їхню роботу розміщено на сайтах цих бібліотек. Є клуби та читацькі об'єднання любителів книги, сімейної культури, дозвіллеві, з естетичного розвитку, для дітей, підліткові, жіночі, клуби здоров'я, кіноклуби, розмовні клуби (англійський, німецький), літературно-музичні вітальні, клуби інтелектуальних ігор, клуби рукоділля, філософські, дискусійні, краєзнавчі, краєзнавчо-туристичні, народознавчі клуби, читацькі об'єднання «Літературні студії» тощо. Отже, читацькі об'єднання та клуби за інтересами виступають як своєрідна функціональна одиниця соціокультурної структури суспільства, діяльність якої спрямована на підтримання духовних цінностей.

Важливе місце в КПД публічних бібліотек Півдня України відводиться виставкам та презентаціям як видам масової комунікації. Бібліотеками використовуються як традиційні так і нетрадиційні книжкові виставки: виставка-персоналія, діалог, панорама, вікторина, кросворд, гра, мандрівка,

роздум, дискусія, колекція, аукціон, презентація, вернісаж, виставка-інсталяція тощо.

Віртуалізація масово-комунікаційного простору виступає важливим чинником подання інформації. Тому активно використовуються в публічних бібліотеках Півдня України такі форми масової роботи, як віртуальні виставки, електронні презентації, буктрейлери. Різновидом масової популяризації книги і читання у сучасних бібліотеках є досить поширений рух – буккроссинг (вільний обмін книгами). Його мета вбачається у просуванні читання, налагодженні нових соціокомунікаційних зв'язків [4, с. 16].

Зміни соціально-культурної ситуації змушують публічні бібліотеки виробляти нову модель КПД, по-іншому співпрацювати з громадськими організаціями та партнерами, виступаючи центром культурних та соціальних ініціатив. Результатом співпраці стали проекти «Тиждень книжкової моди», який провів Перший Національний телеканал, організація фан-зон у бібліотеках, шахові турніри у бібліотеках, популяризація культур національних меншин (разом з Радами національних товариств), створення рекламних роликів, що популяризують читання та бібліотеку тощо.

Формуванню своєрідного образу бібліотеки у її читачів, безумовно, сприяє наявність театру книги. Один з таких театрів був створений ще в 1991 році в ЦБ ЦБС для дорослих м. Миколаєва. Учасники (бібліотекарі та читачі бібліотеки) готували різні за тематикою вистави, які по-іншому, враховуючи такий вид комунікації як перформанс, популяризували книги, теми, формували світогляд молодих читачів. Такі театри книги в різні часи були створені і в дитячих бібліотеках (Центральна бібліотека для дітей ім. Ш. Кобера та В. Хоменко м. Миколаєва, Херсонська обласна бібліотека для дітей ім. Дніпрової Чайки та ін.).

З'ясовано, що культурно-просвітницька діяльність публічних бібліотек Півдня України характеризується наступними тенденціями розвитку:

- тенденцією КПД публічних бібліотек в ХХІ столітті на гуманізацію, що полягає в утвердженні людини як найвищої соціальної цінності;
- реалізацією КПД публічних бібліотек гуманітаризації як тенденції освіти, що покликана формувати духовність, культуру особистості, планетарне мислення, цілісну картину світу;
- переходом від регламентованих форм популяризації знань до активних, розвивальних, що передбачає творчий підхід та самостійну діяльність людини;
- тенденцією авторської драматургії (написання авторських сценаріїв театральних спектаклів до їхньої постановки), що сприяє формуванню нових форм сприйняття інформації;
- новим форматом представлення культурної спадщини, пов'язаним з новим витком розвитку технологій та сприйняттям інформації, що відповідає вимогам сьогодення;

- перетворенням відносин бібліотечного працівника і читача в культурно-просвітницькій діяльності в особистісно-рівноправні, що сприяє саморозвитку читачів (користувачів);
- забезпеченням комунікаційної взаємодії бібліотеки з суспільством через популяризацію своїх документних ресурсів, збільшенням кількості та якості масових заходів;
- можливістю сучасної КПД здійснення максимально повної презентації документних ресурсів бібліотек, їх діяльності, ролі і місця в культурно-інформаційному розвитку суспільства.

Таким чином, сьогодення породжує нові вимоги до функцій, що виконують публічні бібліотеки. Сучасні публічні бібліотеки сьогодні представляють свої власні ресурси для віддаленого користувача, використовуючи блоги, буктрейлери, книги у форматі 3D, віртуальні виставки, соціальні мережі, відеофільми тощо. Завдяки інформаційним технологіям змінюються шляхи відбору інформації для задоволення різноманітних потреб: пізнавальних, духовних, наукових.

Список використаних джерел:

1. Науменко, Т.В. Концептуальный анализ теории массовой коммуникации [Електронний ресурс] / Т.В.Науменко// Gredo New: теоретический журнал. – 2008. – Режим доступу: <http://credonew.ru/content/view/771/33/> - Назва з екрана.
2. Кондрашкина, Е. В. Массовое библиотечное обслуживание [Текст]: учеб.-практ. пособие / Е. В. Кондрашкина. – М.: Литера, 2012. –176 с.
3. Солонська, Н. Г. Імідж і культурно-просвітницька діяльність сучасної бібліотеки [Електронний ресурс] / Н. Г. Солонська. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/sites/default/files/msd/1111sol.pdf> – Назва з екрана.
4. Печена, А.В. Бібліотека в системі масової комунікації: тенденції і напрями розвитку [Текст] / А.В. Печена // Вісник Кн. палати. – 2013. – № 10. – С. 12-17.
5. Херсонська центральна бібліотека ім. Л. Українки [Сайт]. – Режим доступу: <http://cls.ks.ua/>. – Назва з екрана.
6. Одеська Центральна бібліотека ім. І. Франка [Сайт]. – Режим доступу: <http://biblioteka-franka.edu.kh.ua/uk/>. – Назва з екрана.
7. Флешмоб, либмоб и встречи друзей проводят сегодня библиотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://spb-rba.ru/tag/fleshmob>. – Назва з екрана.